

دانشگاه شهید چمران اهواز
دانشکده الهیات و معارف اسلامی
گروه علوم قرآن و حدیث

عنوان

مفاهیم قرآن در صمیفه سجادیه

نگارنده

پریسا احمدی

استاد راهنما

دکتر قاسم بیستانی

استاد مشاور

دکتر علی مطوری

شهریور ۱۳۸۸

فهرست مندرجات

۱	تقديم به.....
۲	با تقدیر و تشکر.....
۴	چکیده.....
۵	مقدمه.....
۸	پیشگفتار.....

دعای اول: سپاس و ستایش خداوند

۱۲	بحث لغوی.....
۱۲	بررسی مفاهیم.....
۱۳	شواهدی از آیات قرآن.....
۱۴	ازلّیت و ابدیّت خداوند.....
۱۴	دیده قاصر و فهم عاجز.....
۱۵	بحث لغوی.....
۱۶	بررسی مفاهیم.....
۱۷	شواهدی از آیات قرآن.....
۱۷	عدم رؤیت خداوند.....
۱۹	آفرینش آغازین.....
۲۰	بحث لغوی.....
۲۰	بررسی مفاهیم.....
۲۱	شواهدی از آیات قرآن.....
۲۱	خلقت بدون سابقه و الگو.....
۲۲	تقدیر معیشت روزی خواران.....
۲۲	بحث لغوی.....
۲۳	بررسی مفاهیم.....
۲۵	شواهدی از آیات قرآن.....

- ۲۵.....خزائن هر چیزی نزد خداست و به قدر و اندازه معلوم نازل می شود.....
- ۲۶.....خداوند تنها روزی دهنده است.....
- ۲۷.....برزخ ما بین دنیا و آخرت.....
- ۲۸.....بحث لغوی.....
- ۲۹.....بررسی مفاهیم.....
- ۳۱.....تعبیر «سبیل» به صراط مستقیم در مفاهیم قرآنی.....
- ۳۲.....شواهدی از آیات قرآن.....
- ۳۲.....عدالت در سزای عمل و حسابرسی.....
- ۳۳.....دفع نکردن عذاب و کيفردوستی به دست دوست دیگرویاری نشدن درقیامت.....
- ۳۴.....مقام و مرتبه بلند نزد خداوند.....
- ۳۴.....برزخ حد فاصل بین مرگ تا بعث.....
- ۳۵.....بحث لغوی.....
- ۳۶.....بررسی مفاهیم.....
- ۳۶.....سپید رویان و سیاه رویان.....
- ۳۷.....شواهدی از آیات قرآن.....
- ۳۷.....روز خیره شدن چشم ها.....
- ۳۸.....سیه چهرگی و سپید رویی در قیامت.....
- ۳۸.....روشنی دیدگان در قیامت، پاداش اعمال در دنیا.....
- دعای هشتم: پناه بردن به خدا از سختی ها و اخلاق بد و کردارهای ناپسند
- ۴۰.....بحث لغوی.....
- ۴۱.....بررسی مفاهیم.....
- ۴۳.....شواهدی از آیات قرآن.....
- ۴۳.....اسلام و برائت از حسد.....
- ۴۴.....اسلام و نکوهش ضعف صبر.....
- ۴۵.....بشارت و مژده آسایش برای صابران.....

٤٦.....	توصیه به صبر.....
٤٧.....	وعده حتمی خداوند در مورد صابران.....
٤٧.....	محفوظ بودن پاداش صابران نزد خداوند.....
٤٩.....	بحث لغوی.....
٤٩.....	بررسی مفاهیم.....
٤٩.....	پیروی از هوای نفس و مخالفت با هدایت.....
٥٠.....	خواب غفلت.....
٥١.....	مشقت بی قاعده.....
٥٢.....	انتخاب باطل بر حق.....
٥٢.....	اصرار بر گناه.....
٥٣.....	کوچک شمردن گناهان.....
٥٤.....	بزرگ شمردن طاعت و بندگی.....
٥٤.....	شواهدی از آیات قرآن.....
٥٤.....	انتخاب باطل، علت آتش ماندنی دوزخ.....
٥٥.....	اسلام و برائت از گناه.....
٥٧.....	نهی از تبعیت از هوای نفس.....
٥٨.....	بحث لغوی.....
٥٨.....	بررسی مفاهیم.....
٥٨.....	فخر فروشی بر دیگران.....
٥٩.....	بد رفتاری با زیر دستان.....
٥٩.....	ترک سپاس نسبت به خوبی دیگران.....
٥٩.....	شواهدی از آیات قرآن.....
٦٠.....	تحیت و پاسخ آن.....
٦٠.....	نهی از تفاخر و تکاثر و حقیقت آن.....
٦٢.....	بحث لغوی.....
٦٢.....	بررسی مفاهیم.....

- ۶۲..... یاری ستمگران و خوار کردن ستمدیدگان
- ۶۳..... طلب آنچه حق انسان نیست
- ۶۳..... از روی نادانی سخن گفتن
- ۶۴..... شواهدی از آیات قرآن
- ۶۴..... اسلام و براءت از بودن با ستمگران
- ۶۵..... دوری از ستمگران مظهر شکر خداوندی
- ۶۶..... دم نزدن از نادانسته ها
- ۶۷..... نهی از اعتماد و تمایل داشتن به ستمگران
- ۶۸..... بحث لغوی
- ۶۹..... بررسی مفاهیم
- ۶۹..... غش و خدعه
- ۶۹..... عجب در عمل
- ۶۹..... آرزوهای طولانی
- ۷۰..... شواهدی از آیات قرآن
- ۷۰..... عجب در عمل مظهر کفر
- ۷۱..... نهی از خود ستایی
- ۷۲..... بحث لغوی
- ۷۲..... بررسی مفاهیم
- ۷۲..... دوری از اسراف و زیاده روی
- ۷۳..... نداشتن روزی به قدر کفاف
- ۷۳..... شواهدی از آیات قرآن
- ۷۳..... نهی از اسراف
- ۷۵..... نهی از اسراف و تبذیر
- ۷۶..... نکوهش مسرفان
- ۷۶..... علو در زمین نوعی اسراف و زیاده روی

دعای نهم: اشتیاق به طلب آمرزش از خدای بزرگ

- ۷۸.....بحث لغوی.....
- ۷۸.....بررسی مفاهیم.....
- ۷۹.....اصرار و پافشاری بر گناه.....
- ۸۰.....شواهدی از آیات قرآن.....
- ۸۰.....خدا دوستدار توبه کنندگان.....
- ۸۱.....پافشاری بر کار زشت.....
- ۸۲.....بحث لغوی.....
- ۸۳.....بررسی مفاهیم.....
- ۸۳.....توبه.....
- ۸۴.....شواهدی از آیات قرآن.....
- ۸۴.....دنیای فانی.....
- ۸۵.....وعده عفو خداوندی.....
- ۸۶.....خسارت دیدن در دنیا ناشی از ارتکاب گناه.....
- ۸۷.....بحث لغوی.....
- ۸۷.....بررسی مفاهیم.....
- ۸۷.....دورنمایی از وضع خلقت معنوی انسان.....
- ۸۸.....شواهدی از آیات قرآن.....
- ۸۸.....ناتوان آفریدن انسان.....
- ۹۰.....آفرینش انسان از آبی بی ارزش.....

دعای دهم: پناه بردن به خدای تعالی

- ۹۱.....بحث لغوی.....
- ۹۱.....بررسی مفاهیم.....
- ۹۲.....شواهدی از آیات قرآن.....
- ۹۲.....بخشش خداوند و توبه بندگان.....

۹۳	..... بحث لغوی
۹۳	..... بررسی مفاهیم
۹۳	..... عفو حضرت حق
۹۴	..... شواهدی از آیات قرآن
۹۴	..... عفو و چشم پوشی خداوند
۹۵	..... عفو گناهان توسط خداوند
۹۵	..... برگرداندن بدی به خوبی موجب آمرزش
۹۶	..... بحث لغوی
۹۷	..... بررسی مفاهیم
۹۷	..... پناه بردن به حضرت ربوبی از شر شیطان
۹۸	..... شواهدی از آیات قرآن
۹۸	..... سرزنش شیطان
۹۹	..... نهی از متابعت و پیروی از شیطان

دعای یازدهم: عاقبت بخیری

۱۰۱	..... بحث لغوی
۱۰۲	..... بررسی مفاهیم
۱۰۳	..... انواع ذکر و پیامدهای آن
۱۰۴	..... شواهدی از آیات قرآن
۱۰۴	..... یادآوری و شکر نعمت ها
۱۰۵	..... یادآوری نعمت ها و اطاعت از خواسته ها
۱۰۶	..... طلب نزدیکی قلوب به یاد خدا
۱۰۷	..... هر کس خدا را یاد کند خدا او را یاد می کند
۱۰۷	..... سپاس گذاری از خدا و پیامدهای آن
۱۰۸	..... اطاعت از خدا و رسولش و پیامدهای و پیامدهای آن
۱۰۹	..... بحث لغوی

۱۰۹	بررسی مفاهیم.....
۱۰۹	نقش حسن و قبح عمل در نیک فرجامی و بد فرجامی.....
۱۱۱	شواهدی از آیات قرآن.....
۱۱۱	پایان زندگی و آشکار شدن اسرار نهان.....
۱۱۲	نپذیرفتن توبه به هنگام باز شدن چشم دل به عالم برزخ.....
	دعای دوازدهم: اقرار به گناه و درخواست بازگشت به سوی خدای تعالی
۱۱۴	بحث لغوی.....
۱۱۴	بررسی مفاهیم.....
۱۱۴	عوامل سلب توفیق و عدم کامیابی دعا.....
۱۱۶	شواهدی از آیات قرآن.....
۱۱۶	نهی از گناهان آشکار و پنهان.....
۱۱۷	نتیجه تجاوز به مسائل الهی.....
۱۱۸	بحث لغوی.....
۱۱۸	بررسی مفاهیم.....
۱۱۹	مسأله پر قیمت حسن ظن.....
۱۱۹	شواهدی از آیات قرآن.....
۱۲۰	مسئله با عظمت فضل حق.....
۱۲۰	رحمت و احسان خداوند.....
۱۲۱	رحمت و احسان خداوند از روی تفضل.....
۱۲۲	فضل و رحمت خداوند و نعمت های بی سبب.....
۱۲۳	بحث لغوی.....
۱۲۳	بررسی مفاهیم.....
۱۲۴	فواید گشوده بودن باب توبه.....
۱۲۴	شواهدی از آیات قرآن.....
۱۲۴	فضیلت بزرگداشت تکالیف و احکام الهی.....

۱۲۶.....	بحث لغوی.....
۱۲۶.....	بررسی مفاهیم.....
۱۲۶.....	نقش توجه به پیشی گرفتن رحمت خدا بر خشم او در توبه.....
۱۲۷.....	نقش تحول آفرین توبه.....
۱۲۸.....	شواهدی از آیات قرآن.....
۱۲۸.....	خداوند بندگان را به توبه پذیری عادت داده است.....
۱۲۹.....	پاداش انجام حسنات به بیش از آن ها.....
۱۳۰.....	پاداش بندگان به بیش از آنچه سزاوار اعمالشان است.....
۱۳۰.....	ضامن اجابت دعا.....
۱۳۱.....	پاداش نیکوی اعمال نزد خداوند.....
دعای سیزدهم: طلب حاجت ها از خداوند بلند مرتبه	
۱۳۳.....	بحث لغوی.....
۱۳۳.....	بررسی مفاهیم.....
۱۳۳.....	درخواست حوائج.....
۱۳۴.....	شواهدی از آیات قرآن.....
۱۳۴.....	دعا به حالت تضرع و پنهان.....
۱۳۴.....	درخواست از بنده، اجابت از خدا.....
۱۳۵.....	خداوند منتهای هر چیز.....
۱۳۵.....	بحث لغوی.....
۱۳۶.....	بررسی مفاهیم.....
۱۳۶.....	غناى مطلق، فقر مطلق.....
۱۳۶.....	شواهدی از آیات قرآن.....
۱۳۶.....	بندگان نیازمند و خداوند بی نیاز.....
دعای چهاردهم: در ستمدیدی و ستمدیدن	
۱۳۸.....	بحث لغوی.....

۱۳۸	.....	بررسی مفاهیم
۱۳۹	.....	شواهدی از آیات قرآن
۱۳۹	.....	مخفی نبودن اخبار شکوه کنندگان و کلید خزائن غیب نزد خداوند
۱۴۰	.....	پنهان نبودن هیچ چیز نزد خداوند
۱۴۲	.....	بحث لغوی
۱۴۲	.....	بررسی مفاهیم
۱۴۳	.....	تحلیل رفتاری عمل ستمگر
۱۴۴	.....	شواهدی از آیات قرآن
۱۴۴	.....	دوزخ عاقبت راه روندگان به سوی نهی خداوند
۱۴۵	.....	بحث لغوی
۱۴۵	.....	بررسی مفاهیم
۱۴۵	.....	ستم و ستمدیدگان و ستم پیشگان
۱۴۶	.....	درخواست تنبه ستمکار و نجات ستمدیده
۱۴۷	.....	شواهدی از آیات قرآن
۱۴۷	.....	وعده عذاب و تهدید ظالمان از جانب خدا
۱۴۷	.....	وعده اجابت مضطربان از جانب خدا
۱۴۹	.....	بحث لغوی
۱۴۹	.....	بررسی مفاهیم
۱۴۹	.....	تسلیم با تمام وجود در برابر اراده‌ی خداوند
۱۵۰	.....	شواهدی از آیات قرآن
۱۵۰	.....	هدایت به راست ترین راه می باشد
		دعای شانزدهم: طلب عفو و آمرزش از درگاه خداوند
۱۵۱	.....	بحث لغوی
۱۵۱	.....	بررسی مفاهیم
۱۵۲	.....	شواهدی از آیات قرآن

۱۵۲	تضرع بیچارگان به خدا
۱۵۳	بررسی مفاهیم
۱۵۳	چگونگی گسترش نظام هستی از مبدأ علم و رحمت الهی
۱۵۴	شواهدی از آیات قرآن
۱۵۴	رحمت و علم فراگیر خداوندی
۱۵۷	بررسی مفاهیم
۱۵۷	شواهدی از آیات قرآن
۱۵۸	کثرت عفو الهی
۱۵۸	بحث لغوی
۱۵۹	بررسی مفاهیم
۱۵۹	شواهدی از آیات قرآن
۱۵۹	عطایا و روزی های پاکیزه خداوند
۱۶۰	عطای بی نهایت الهی
۱۶۱	بحث لغوی
۱۶۱	بررسی مفاهیم
۱۶۲	شواهدی از آیات قرآن
۱۶۲	عقاب الهی به قدر معصیت بندگان
۱۶۴	بحث لغوی
۱۶۴	بررسی مفاهیم
۱۶۴	لزوم پذیرش دستورهای خداوند
۱۶۵	شواهدی از آیات قرآن
۱۶۵	خواندن خدا و استجابات الهی
۱۶۶	بحث لغوی
۱۶۶	بررسی مفاهیم
۱۶۶	اصلاح نفس
۱۶۷	جهل و غفلت عامل تمام بدی ها

- ۱۶۸.....شواهدی از آیات قرآن.....
- ۱۶۸.....نفس و امر کنندگی آن به بدی.....
- ۱۶۸.....نفس و برحذر بودن از آن.....
- ۱۶۹.....نفس و درجه عالی نزد خداوند.....
- ۱۶۹.....نفس و اعمال.....
- ۱۷۰.....نفس مطمئنه.....

دعای هفدهم: پناه بردن به حق از شیطان و مکر و عداوتش

- ۱۷۱.....بحث لغوی.....
- ۱۷۱.....بررسی مفاهیم.....
- ۱۷۲.....راه های نفوذ شیطان.....
- ۱۷۲.....شواهدی از آیات قرآن.....
- ۱۷۲.....طمع بستن شیطان و چیره شدن بر بنده.....
- ۱۷۳.....شیطان و شایعات بی اساس و خوب جلوه دادن بدها.....
- ۱۷۴.....گمراهی بندگان و دوری به واسطه بیراهه رفتن.....
- ۱۷۵.....طمع شیطان به گمراه نمودن بشر.....
- ۱۷۵.....بحث لغوی.....
- ۱۷۶.....بررسی مفاهیم.....
- ۱۷۶.....شیطان و شیطنت.....
- ۱۷۷.....شواهدی از آیات قرآن.....
- ۱۷۷.....شیطان خناس و وسوسه گر.....
- ۱۷۸.....بحث لغوی.....
- ۱۷۹.....بررسی مفاهیم.....
- ۱۷۹.....آشنایی با راه های مقابله با شیطان.....
- ۱۸۰.....شواهدی از آیات قرآن.....
- ۱۸۰.....بینا شدن به شیاطین.....

۱۸۱.....	بحث لغوی.....
۱۸۱.....	بررسی مفاهیم.....
۱۸۱.....	ضعف اراده انسان از زمینه های نفوذ شیطان.....
۱۸۲.....	شواهدی از آیات قرآن.....
۱۸۲.....	چگونگی سلطنت شیطان بر انسان.....
۱۸۴.....	بحث لغوی.....
۱۸۵.....	بندگی و معرفت ، دو راه مقابله با شیطان.....
۱۸۶.....	شواهدی از آیات قرآن.....
۱۸۶.....	فرمان خدا به دشمنی کردن با شیطان است.....
۱۸۷.....	منابع.....

تقدیم به :

فخر کائنات، سراج منیر، داعی الی الله، خاتم و خاتم انبیاء، سید رسل، امین پروردگار، رثوف مهربان، نسبت به مومنین، نجات دهنده بشر از ظلمات جهالت و خرافه پرستی به نور علم و معرفت، پیامبر عظیم الشان اسلام، حضرت محمد بن عبد الله (ص)، او که قلب مقدس و پاکش، جایگاه نزول قران بود و قرآنش تا ابدیت بشر را، از ورطه نگرانی و سرگردانی، به سوی معرفت الله، هدایت خواهد کرد.

«رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ»

با تقدیر و تشکر

«إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا»

سوره اسراء- آیه ۹

حمد و سپاس خداوند یکتا را که با نعمت نزول قرآن، ما را از تاریکی ها به سوی نور و به راه سلامت هدایت نمود.

قرآن کتاب مقدس خداوند و یادگار جاودانه پیامبر(ص)، کتابی پربرکت است که همگان می بایست به آن تمسک جویند و از آن پیروی نمایند.

حمد و سپاس می گوئیم خداوندی را که در پرتو تعلیم ذات یگانه اش و تمسک به قرآنش آدمی به کمال نهایی خواهد رسید.

اکنون که با عنایات خداوند متعال بنده حقیر توانسته ام به تدبیر و تأمل در مفاهیم قرآنی پردازم که البته این مهم فقط به کوشش اساتید بزرگوارم حصول یافته است، بنابراین بر خود فرض می دانم از تمامی اساتیدی که به نوعی حقی بر گردن این حقیر دارند و در طول مدت این دو سال کوچکترین مطلبی را از آنان فرا گرفته ام، کمال تشکر و قدر دانی را داشته باشم، سرورران بزرگواری همچون آقای دکتر معماری، جناب آقای دکتر شکیب انصاری که خالصانه و با تمام وجود وقت خود را در اختیار دانشجویان قرار می دهند که از خداوند متعال برایشان همواره آرزوی توفیق و سعادت و کامیابی در طول زندگی را آرزومندم، همچنین از اساتید بزرگوارم استاد راهنما جناب آقای دکتر قاسم بستانی و استاد مشاور جناب آقای دکتر علی مطوری کمال تشکر و قدر دانی را دارم که با راهنمایی های کارساز و مفیدشان مرا در به پایان رسانیدن این پایان نامه یاری دادند. از اساتید بزرگوارم جناب آقای دکتر محفوظی و دکتر شهابی که در جلسه دفاعیه داوری این کار را به عهده

داشتند بسیار سپاسگذارم که با راهنمایی های خود روشنگر راه من بودند تا به نواقص و کاستی های موجود در این پایان نامه پی برده و در صدد رفع آنها برآیم. در خاتمه لازم می دانم بار دیگر از تمامی اساتید و سروران برزگوارم تشکر و قدردانی نمایم و همواره از خداوند متعال برایشان آرزوی سعادت و کامیابی را مسئلت دارم. از خداوند مهربان، هم او که سطر سطر این پایان نامه را با توفیقات او به پایان رساندم خواهانم، تا نقائص و کاستی ها را با الطاف خویش و به عظمت قرآن و رسول گرامی اسلام(ص)، مورد بخشش قرار داده و ما را در زمره خادمان و حاملان قران کریم قرار دهد.

اِنْ شَاءَ اللهُ
آمین رب العالمین
پریرسا احمدی
شهریور ۸۸

چکیده:

نام خانوادگی: احمدی	نام: پریسا
عنوان پایان نامه: مفاهیم قرآن در صحیفه سجادیه	
استاد راهنما: دکتر قاسم بستانی	
درجه تحصیلی: کارشناسی ارشد رشته: علوم قرآن و حدیث گرایش: علوم قرآن و حدیث	
محل تحصیل (دانشگاه): شهید چمران اهواز	
دانشکده: الهیات و معارف اسلامی	
تاریخ فارغ التحصیلی: ۸۸/۶/۲۸	تعداد صفحه: ۱۹۳
کلید واژه ها: قرآن، صحیفه سجادیه، مبانی اخلاقی	

صحیفه سجادیه میراث گرانبهای برجای مانده از چهارمین پیشوای معصوم شیعیان امام علی ابن الحسین(ع) است. زبان این کتاب شریف زبان نیایش است و به گونه ای عرضه شده است که هر خواننده به فراخور فهم و دانش خود از آن بهره می گیرد . پایان نامه ای که در پیش رو دارید، مفاهیم قرآنی در صحیفه سجادیه می باشد. در این پایان نامه، سعی داریم، بیان کنیم که آیا کلام ائمه از قرآن نشأت گرفته یا نه و اینکه ایشان که تربیت یافته مکتب انبیاء هستند در شرایط سخت حاکم بر جامعه تا چه حد توانسته اند مسایل دین را برای مردم تبیین کنند و آیا مفاهیم آن با قرآن مطابقت دارد؟ به همین دلیل این موضوع را انتخاب کردیم و قصد داریم صحیفه سجادیه را با قرآن مطابقت داده تا این رابطه بیشتر مشخص گردد. در این پایان نامه به بررسی ده دعا از صحیفه سجادیه که در بردارنده بیشترین مبانی اخلاقی و مضامین قرآنی می باشند پرداخته ایم. دعای اول: در سپاس و ستایش خداوند. دعای هشتم: در پناه بردن به خدا از سختی ها و اخلاق بد . دعای نهم: اشتیاق به طلب آمرزش از خدا، دعای دهم: پناه بردن به خدای تعالی. دعای یازدهم: نیک فرجامی. دعای دوازدهم: اقرار به گناه و درخواست بازگشت. دعای سیزدهم: طلب حاجت ها از خداوند. دعای چهاردهم: در ستمدیدی و ستم دیدن. دعای شانزدهم: طلب عفو و آمرزش از خدا. دعای هفدهم: پناه بردن به حق از شیطان و مکرو عداوتش. که سعی کردیم مبانی قرآنی آنها را بررسی کنیم و در نهایت آیاتی که در بردارنده کلام معصوم است را بیان کنیم.

مقدمه:

«الْحَمْدُ لِلَّهِ الْأَوَّلِ بِمَا كَانَ قَبْلَهُ وَالْآخِرِ بِمَا آخَرَ يَكُونُ بَعْدَهُ الَّذِي قَصُرَتْ عَنْ رُؤْيَيْهِ أَبْصَارُ النَّاطِرِينَ وَ عَجَزَتْ عَنْ نَعْتِهِ أَوْهَامُ الْوَاصِفِينَ»^۱ (سپاس خدای را، اوّلی

که پیش از او اوّلی نبوده و آخری که پس از او آخری نباشد. آن که دیده بینایان، از رؤیتش ناتوان است و اندیشه‌ی توصیف کنندگان، از وصفش عاجز)

سخن گفتن از بایسته‌های کتاب مقدسی که، بحق، «انجیل اهل بیت» و «زبور آل محمد(ص)» لقب یافته، امری بس گران و مشکل است.

صحیفه‌ی کامله‌ی سجادیه، که به القابی همچون: «الدعاء الكامل»، «دعاء الصحیفه» و «الصحیفه الكامله»^۲ موسوم گشته، چشمه‌ی بی‌پایانی است که باران نیایش و مناجات را، در سرتاسر عالم و تا دامنه‌ی قیامت، جاری کرده است. امام زین‌العابدین (ع)، به مقتضای زمان و با بهترین و زیباترین شیوه ممکن، نیازهای فطری انسان را، بیان می‌کند، خویشتن آدمی را، به او می‌شناسانند و راه ارتباط و اتصال به خالق بی‌نیاز را، به او می‌آموزد

مراجعه تاریخی، به عصر و زمانه‌ای که آن حضرت، در آن می‌زیسته‌اند و ادعیه مبارکه

---

۱ - (دعای اول/۱-۲)

۲ - سجادی، سید احمد، بایسته‌های صحیفه سجادیه، چاپ اول، تهران، انتشارات بنیاد قرآن و عترت، (۱۳۷۰ش)، ص ۱۷۶. در ادامه این مطلب نویسنده بیان می‌کند که: این شهر آشوب صحیفه را ششمین کتاب عالم اسلام دانسته و آن را با عنوان الصحیفه کامله نام می‌برد «... ثم الصحیفه الكامله عن زین العابدین.»

صحیفه سجادیه را، در آن دوران القاء فرموده‌اند، به خوبی نشان می‌دهد که دین و معرفت دینی، در آن دوره با خطری بزرگ مواجه بوده است.^۱ «جمود فرهنگی» و «رکود علمی» حاصل از سیطره زیانبار بنی‌امیه بر امت اسلامی، چنان فضای تاریکی را پدید آورده بود^۲ که تنها، یک حرکت اجتهادی فکری و اندیشه‌ای جدید و یک جنبش علمی و فرهنگی نو پدید، می‌توانست با درنوردیدن آن، فضای جامد و راکد، به بازگشایی آفاق ذهنی و فکری مسلمانان، بیانجامد^۳ و بدین ترتیب، در کویر حیرت اندیشه‌سوز آن دوران، این سید ساجدان و زینت عابدان، امام علی بن الحسین (ع) بود، که نقشه‌رهایی از سلطه سنگین و ظالمانه فکری و فرهنگی امویان را طراحی و با تأسیس و ایجاد مدرسه علمی، فرهنگی، و دینی عظیمی، آن حرکت اجتهادی نوین را، پایه‌گذاری فرمود.^۴

این چنین حرکتی و صدور چنین کتابی، همگان را بر آن داشت، تا در حراست از آن بکوشند. حضرت صادق (ع) دستور حفظ و صیانت از صحیفه سجادیه را، به فرزند خود صادر کرده، در وقت تحویل صحیفه، به محمد و ابراهیم، از آنان پیمان می‌گیرد که، آن را

---

۱ - مرادی، محمد سلطان، ضرورت پرداختن به صحیفه سجادیه، چاپ اول، تهران، انتشارات الزهراء، (۱۳۶۴ش)، ص ۳۵۱.

۲ - حسینی، سید محمد رضا، جهاد الامام السجاد (ع)، چاپ اول، قم، انتشارات صلاه، (۱۳۶۱ش)، ص ۷۱۱.

۳ - مرادی، ص ۳۸۶.

۴ - تقوی، سید رضا، صحیفه سجادیه گنجینه‌ای گرانبها، چاپ اول، تهران، انتشارات اسوه، (۱۳۸۳ش)، ص ۲۷۲.

از مدینه خارج نکنند.^۱ چرا که فتنه‌ها در پیش است. زید بن علی بن الحسین (ع) نیز، به فرزندش یحیی، دستور به حفظ و حراست از صحیفه را، داده بود.^۲ از این رو عالمان بی‌شماری، در طول تاریخ تشیع، با تبعیت از ائمه اطهار علیهم‌السلام و اعظام مذهب، بر حفظ و حراست و استنساخ و تکثیر نسخ صحیفه سجادیه و همچنین دقت‌نظر و تأمل و شرح و تفسیر، این کتاب ارزشمند، شخصا اهتمام ورزیده‌اند.^۳

دعاهای امام سجاد(ع)؛ الهام گرفته از قرآن و مفاهیم، این کتاب الهی است و حفظ دعاهای امام سجاد(ع)، عاملی برای نزدیکی بندگان و تقرب آنان، به درگاه الهی است. آنچه در این پایان نامه مطرح شده است: «مفاهیم قرآنی در صحیفه سجادیه» است که؛ به بیان مضامین قرآنی و آیاتی از قرآن، که عینا در صحیفه سجادیه وارد شده است، می‌پردازد تا نشان دهنده، ارتباط تنگاتنگ میان آن‌ها باشد.

---

۱ - قاسمیان، ص ۳۰۱.

۲ - یعقوبی، ابوالقاسم، صحیفه سجادیه و آسیب‌شناسی اجتماعی، چاپ دوم، قم، انتشارات شمس الضحی، (۱۳۸۰ ش)، ص ۱۱۳.

۳ - حافظیان، ابوالفضل، عالمان صحیفه نگار، چاپ اول، تهران، انتشارات میعاد، (۱۳۶۰ ش)، ص ۸۷.